

Libres i música en temps de desassossec

Confinaments

La COVID-19 ens ha sumit de sobte en una realitat que fins fa molt poc ens semblava de ciència-ficció apocalíptica. La pandèmia ha segrestat tot amb la seva aclaparadora quotidianitat de dolor i mort, amb el confinament decretat a gairebé arreu, i amb la seva ombrívola projecció de futur degut a les onades que es van succeint per tot el planeta, però també per la càrrega de desigualtat i misèria que comporta. I la “nova normalitat” a la qual ens aproximem inexorablement després dels ‘encontres a la tercera fase’ té l'aspecte d'aquella altra normalitat que les xarxes, des del cor de la protesta, proclamaven com un problema (figura 1), si bé ara, amb l'excusa de la pandèmia, potser acrescuda (Harvey, 2020; Lara, 2020).

Figura 1

D'aquí el ressò de la ciència-ficció apocalíptica. Les particularitats especialment dramàtiques de la malaltia, els seus elevats nivells de morbiditat i mortalitat, la lògica demora de respostes científicomèdiques, i l'estupidesa i crueltat d'alguns que, des de les seves talaies de gestió, i emparats pel mercadeig mediàtic del dubte (Oreskes & Conway, 2010), persisteixen a obtenir rèdit polític o econòmic a costa del sofriment i de la mort, són el brou perfecte per narratives de malson quimèric. I, no obstant això, necessitem aquest tipus de narratives extraordinàries per a explorar, precisament, les profundes contradiccions en la nostra manera d'organitzar-nos. Pensem, per exemple, en els confinaments.

'Confinaments', sí, en plural. En primer lloc, per la pandèmia. Ningú vol emmalaltir, dependre d'un respirador, morir en una UCI. Però la COVID-19, probablement, acabarà per colpejar a gairebé tothom. Pel·lícules relativament recents com

Outbreak (Wolfgang Petersen, 1995) o *Contagion* (Steven Soderbergh, 2011) han deixat de sobte de ser terror especulatiu i s'han convertit en *thrillers* convencionals. Des del primer món, i obviant una mirada rigorosa i àmplia, estableixen sistemes de causalitat i resposta que amplifiquen, per al seu encaix en el mercat occidental, cruels estereotips colonials, de classe, gènere i raça (pensem, per exemple, en clau d'història del cinema, de la literatura i de la medicina, en *Arrowsmith*, John Ford, 1931), barrejats amb convencions heroiques de mítics venjadors individuals dins d'una clara jerarquia científicoinstitucional (aplaudiments des del balcó). El confinament profilàctic es confon aquí amb un segon confinament, epistemològic reduccionista, que només considera com a causa un virus aïllat.

Aquest reduccionisme etiològic es converteix llavors en un mitjà ideal per a l'establiment del tercer confinament: la resposta político-propagandístico-mediàtica a la COVID-19 s'ha concentrat sense fissures a infondre por amb retòrica bèl·lica, enmig del col·lapse del sistema de salut pública delmat per agressives polítiques neoliberals (d'altra banda, una causa essencial per a decretar el confinament, oi?), i així facilitar la posada en pràctica de mesures de control social, fins fa uns mesos només imaginables en les novel·les, els còmics o les pantalles de cinema i televisió. No es tracta d'alimentar teories de la conspiració –distracció que només permet defugir graus individuals i col·lectius de responsabilitat. Es tracta de pensar fins a quin punt el confinament no és tant una conseqüència d'un sentiment de solidaritat –que n'hi ha hagut i encara n'hi ha, espontània i quotidiana– com del terror, la confusió, l'estigma i la sospita; en definitiva, de l'absència d'un teixit social (emocional, intel·lectual, comunitari) que permeti superar la prescripció letal d'indolència i empatia de centre comercial, concentrada en la gratificació individual immediata, i afrontar el problema des del cor de la comunitat.

Pel·lícules com *Children of men* (Alfonso Cuarón, 2006) i *The host* (Bong Joon-ho, 2006) (figura 2), més enllà de mostrar un períple rutinari d'herois salvadors que fan evident (i resolen, a distància) la maldat o la ceguesa dels qui exerceixen el poder polític i econòmic, i més enllà de la construcció maniquea de una moralitat en què necessitem una catàstrofe per fer propòsit d'esmena, subratllen un bon nombre de factors històrics, sociològics, polítics, econòmics i psicològics que intervenen en els processos transversals de destrucció de la comunitat, aquí amb el concurs d'epidèmies.

Carlos Tabernero (Institut d'Història de la Ciència / Departament de Filosofia)
Bellaterra, a 26 de juny de 2020

Figura 2

La destrucció (i probablement una via de respostes) és també, necessàriament, mediambiental (Moore, 2015; Haraway, 2016; Vargas, 2019; Lara, 2020). El silenci del confinament ha estat (és) colpidor. En el nostre context, hem experimentat una mena de primavera silenciosa. La referència a Rachel Carson (1962) ens recorda que les epidèmies formen part de cruïlles mediambientals que, més tard o més d'hora, ens enfrontaran a les nostres maneres de viure (o morir): contaminació de la terra, l'aire i l'aigua, sobreexplotació de recursos, emissions desbocades de gasos amb efecte d'hivernacle, destrucció metòdica d'ecosistemes i biodiversitat, desequilibris demogràfics i socioeconòmics, i la voracitat delirant del consum desenfrenat. El confinament final és el de la pèrdua d'això que percebem, d'una manera abstracta i en la pell, com la nostra humanitat: cal, doncs, preguntar-nos fins a quin punt la 'nova normalitat' pot ser una narrativa zombi. En *Les affamés* (Robin Aubert, 2017; figura 3), els zombis construeixen impressionants escultures per a lliurar-se a estranys rituals que parlen d'un món perdut, inconscient, incongruent, de vius que estan morts, i de la inanitat d'un món nou, de morts. Morts que ara són conscients de l'equívoca seguretat material que va ser, i d'allò que –insensatament, en la naturalesa oblidada i silenciosa i tardanament reinterpretada– manca de significat i no podrà ser mai més.

Figura 3

En el món de la COVID-19, necessitem d'aquest tipus de paràboles de desolació, epidèmica i molt més, on la història, la sociologia, l'antropologia, i un discerniment psicològic particularment penetrant serveixen per a furgar en dinàmiques socioculturals contemporànies a través d'una acurada tensió poètica, narrativa i sense concessions, entorn de les pandèmies que ens afligeixen i dels nostres confinaments.

Referències:

- Carson, Rachel (1962/2000), *Silent spring*, London: Penguin Modern Classics.
- Haraway, Donna (2016), *Staying with the trouble. Making kin in the Chthulucene*. Durham & London: Duke University Press.
- Harvey, David (2020), "Anti-Capitalist Politics in the Time of COVID-19", *Jacobin Magazine* <https://jacobinmag.com/2020/03/david-harvey-coronavirus-political-economy-disruptions>.
- Lara, Ángel Luis (2020), "Causalidad de la pandemia, cualidad de la catástrofe", *eldiario.es* https://www.eldiario.es/interferencias/Causalidad-pandemia-cualidad-catastrofe_6_1010758925.html.
- Moore, Jason W. (2015), *Capitalism in the web of life. Ecology and the accumulation of capital*, London & New York: Verso.

Oreskes, Naomi & Conway, Erik M. (2010), *Merchants of Doubt: How a Handful of Scientists Obscured the Truth on Issues from Tobacco Smoke to Global Warming*, London: Bloomsbury Press.

Vargas, Fred (2019), *L'humanité en péril*, Paris: Flammarion.